

לשכת רב הקמפוס

הפקולטה למדעי היהדות

דף שבועי

פרשת כי תצא, תש"ע
מספר 875

מאת המרכז ללימודי יסוד ביהדות
ע"ש הלנה ופאול שולמן

מצורעים ומצרים

בפרשתנו כתוב (כד:ח-ט):

השֹׁמֵר בְּנִגְעַת הַצֹּרְעַת לְשֹׁמֵר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יִרְוּ אֶתְכֶם הַפְּהָנִים הַלְוִיִּם כְּאֲשֶׁר צִוִּיתֶם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת. זְכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֶל-לֵהִיךָ לְמִרְיָם בְּדֶרֶךְ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרָיִם.
הדברים נוגעים למסופר בפרשת "בהעלותך" (במד' יב:א-י):

**וַתִּדְבֹר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁחָה עַל אֲדוֹת הָאִשָּׁה הַכֹּשִׁית... וַיֹּאמְרוּ הֲרַק אִיךָ בְּמִשְׁחָה דָבָר ה' הֲלֹא גַם בָּנוּ דָבָר...
... וַיִּרְד ה' בְּעַמּוּד עָנָן... וַיִּקְרָא אֶהְרֹן וּמִרְיָם וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם: וַיֹּאמֶר... וּמִדּוּעַ לֹא יֵרָאֲתֶם לְדָבָר בְּעַבְדֵי
בְּמִשְׁחָה: ... וְהָעֲנָן סָר מֵעַל הָאֹהֶל וְהִנֵּה מִרְיָם מְצֹרְעַת כְּשֶׁלֶג וַיִּפֹּן אֶהְרֹן אֶל מִרְיָם וְהִנֵּה מְצֹרְעַת.**

עיון בפרטים, בביטויים ובמושגים הקשורים למצרים וליציאת מצרים מחד ולצרעת ולמצורעים מאידך מעלה קשרים מעניינים בין שני נושאים זרים לכאורה. מתברר שיש קו משותף למצורעים ולמצרים: החטא ועונשו והליכי הכפרה והגאולה (הצליל הדומה של המילים הוא פרט שולי). יצוין שצרעת היא בעיקר נגע, מלבד היותה מחלה. כך, כידוע, היא נחשבת בעיני חז"ל עונש, וכך משתמע גם מהקרבנות שהמיטהר חייב להביא: **אשם, חטאת ועולה.**

אלה הקשרים בין מצורעים למצרים:

א. **לראשונה במקרא מופיע המושג "נגע" - במצרים: "וַיִּנְגַע ה' אֶת פְּרִעָה נֹגְעִים גְּדֹלִים וְאֵת בֵּיתוֹ עַל דָּבָר שָׂרִי אֲשֶׁת אַבְרָם" (בר' יב:יז).**¹

ב. **לראשונה במקרא מופיע תיאור של צרעת - בהקשר של היציאה ממצרים, כאשר משה מתווכח עם הקב"ה לאחר שהטיל עליו להוציא משם את ישראל: "וַיֹּאמֶר ה' לוֹ עוֹד הֲבֵא נָא יָדְךָ בְּחִיקְךָ וַיִּבֹא יְדוֹ בְּחִיקוֹ וַיּוֹצֵאֵה וְהִנֵּה יְדוֹ מְצֹרְעַת כְּשֶׁלֶג" (שמ' ד:ו).** יש להניח כי זה היה אירוע קצר אך טראומתי למשה, עד ששבה ידו והבריאה.

ג. **המקרה השני של תיאור צרעת במקרא הוא בסיפור על מרים בפרשת "בהעלותך": "וְהִנֵּה מִרְיָם מְצֹרְעַת כְּשֶׁלֶג וַיִּפֹּן אֶהְרֹן אֶל מִרְיָם וְהִנֵּה מְצֹרְעַת" (במ' יב:י).** גם הוא קשור ישירות ליציאת מצרים, כי כך מדגישים הפסוקים הבאים בפרשתנו.

ד. **דברים כד (ח-ט): "השֹׁמֵר בְּנִגְעַת הַצֹּרְעַת לְשֹׁמֵר מְאֹד... זְכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֶל-לֵהִיךָ לְמִרְיָם בְּדֶרֶךְ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרָיִם".** לכאורה, הסיומת "בְּדֶרֶךְ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרָיִם" מיותרת. הכול יודעים היכן נצטרעה מרים ובאלו נסיבות, והפסוק אף אינו טורח לפרט מה עשה ה' למרים, ובכל זאת מזכיר הכתוב את הקשר "בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרָיִם". והרי היה אפשר לומר "זכור את אשר עשה ה' א-להיך למרים בחצרות" או "זכור את אשר עשה ה' א-להיך למרים אשר דברה במשה אחיה"?

ה. **יתרה מזו – זכירת "מעשה מרים" היא אחת משש או עשר הזכירות שאנו אמורים לומר בכל יום! (שש) למנהג אשכנז, עשר לעדות המזרח), וכאשר "ימי חיינו שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה", משנן היהודי את סיפור צרעת מרים – ובכלל זה הקשר ליציאת מצרים – כ-20 אלף פעם ברציפות יום-יומית**

¹ אגב, הפעם השנייה שבה מופיעה במקרא המילה "נגע" קשורה אף היא למצרים, אף כי לא בנגעי עור אלא במכת בכורות (שמתו אולי במחלת עור קטלנית): "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה עוֹד נִגַע אֶחָד אָבִיא עַל פְּרִעָה וְעַל מִצְרָיִם" (שמ' יא:א).

בחייו! יודגש עוד שרשימת הזכירות היומיות פותחת בזכירה "לְמַעַן תִּזְכְּרוּ אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם פֶּלֶא יְמֵי תִּיָּדָךְ" (דב' טז:ג).
 1. והעניין העיקרי – ישנה הקבלה בין האירועים העוברים על המצורע ובין האירועים הכרוכים בירידה למצרים ובגאולה ממנה:
אצל המצורע:

1. ראשית התהליך בעוון "דברים" – הוצאת שם רע ודיבור רע.²
2. שלב שני – הופעת נגע.
3. אבחון על ידי כוהן וקביעת הנגע שבעטיו המצורע גולה ממקומו ומתרחק מזולתו (סוג של נידוי), בגדיו פרומים, ראשו פרוע, וטמא-טמא יקרא.
4. המצורע נמצא בגלות זמנית שמסתיימת כשנרפא הנגע. סיום זה נקבע במאמר הכוהן, שליח הא-ל.
5. היטהרות ראשונה מחוץ למחנה: שחיטת הציפור ונתינת דם על הציפור השנייה באזוב.
6. יציאה מהגלות למחנה אך לא לנחלת הקבע – ישיבה בתחנת ביניים מחוץ לאוהל שבעה ימים.
7. יום שביעי – היטהרות, רחצה וכביסה, עדיין בתחנת ביניים, לקראת הכניסה למקדש.
8. סיום התהליך – כפרה בבית המקדש או במשכן: קרבנות המצורע ומתן הדם על התנוך והבהונות.
9. שיבה מלאה הביתה מותרת אחרי הכפרה במקדש.

שלבי הגלות והיציאה ממצרים

1. הסתבכות האחים בדיבורים: "ויבא יוסף את דבתם... ולא יכלו דברו לשלום... על חלומותיו ועל דבריו (בר' לז:ב-ד, ח).
2. שלב שני – הרעב בארץ.
3. ירידה למצרים ונידוי (העברים הם תועבת מצרים).
4. הישיבה במצרים נהפכת לגלות ממושכת ולשעבוד.
5. התחלת סיום הגלות – בשורת הגאולה מפי שליחי הא-ל.
6. שחיטת הכבשים ומתן הדם על המשקוף והמזוזות על ידי אזוב.
7. יציאה ממצרים לשהיית ביניים במדבר.
8. התקדשות וכיבוס לקראת מתן תורה.
9. הזאת דם הברית על העם סמוך למעמד הר סיני.
10. כניסה לארץ והתנחלות.
11. בנין המקדש: קרבנות חנוכת הבית.
12. לאחר קרבן פסח דורות לזכר יציאת מצרים – חזרה הביתה מהמקדש:

תִּזְכְּרוּ אֶת הַפֶּסַח בְּעָרֹב כְּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֵאתְךָ מֵמִצְרַיִם. וּבְשַׁלְתָּ וְאָכַלְתָּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפְנִיֹתַי בַּפֶּקֶד וְהִלַּכְתָּ לְאֹהֲלֶיךָ" (דב' טז:ו-ז).
 במקביל לשלב האחרון בנורמליזציה של המצורע - שיבה הביתה מהמקדש או המשכן, כך בגאולה ממצרים נצטוונו על הנצחת הזיכרון של יציאת מצרים ע"י קרבן הפסח ושיבה הביתה לאחר מכן כמפורט – "וּפְנִיֹתַי בַּפֶּקֶד וְהִלַּכְתָּ לְאֹהֲלֶיךָ". פירוט זה יוצא דופן ואינו מופיע בשום אזכור אחר של עליה למקדש. יצוין שהמקדש הוא התכלית המוצהרת של היציאה ממצרים; אנו קוראים בכל יום בתפילת שחרית בשירת הים: "תִּבְאֵמוּ וְתִטְעֲמוּ בְהַר נִחְלָתְךָ מְכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פְּעֻלַּת ה' מִקְדָּשׁ ה' כּוֹנֵנוּ יְיָיִךְ" (שם' טו:יז). גם בהגדה של פסח, סיפור הגאולה אינו מסתיים ביציאת העם ממצרים, ואפילו לא במתן תורה או בכניסה לארץ. את אמירת "דיינו" מסיימים בתכלית הסופית שהיא המקדש:

אילו הכניסנו לארץ ולא בנה לנו את בית הבחירה דינו – על אחת כמה וכמה... שהוציאנו ממצרים... והכניסנו לארץ ובנה לנו את בית הבחירה לכפר על עוונותינו.
 זוהי השלמת התהליך של יציאת מצרים. מכאן נראה שיתכן שמה שהמצורע עובר במסלול האישי-ביוגרפי דומה למה שעבר העם במסלול הלאומי-היסטורי. שניהם מתחילים בכשל בעניינים שבדיבור ומסיימים בכפרה בבית המקדש, שייבנה במהרה בימינו.
 יש עוד קישור מעניין בין המצורע לגאולה בעתיד. יש פרדוקס תמוה לכאורה בצרעת ופרדוקס דומה בגאולה העתידית. על הצרעת נאמר (ויק' יג:יב-יג):
 וְאִם פְּרוּחַ תִּפְרַח הַצִּרְעַת בְּעוֹר וְכִסְתָּהּ הַצִּרְעַת אֶת כָּל עוֹר הַנֶּגַע מֵרֹאשׁוֹ וְעַד רַגְלָיו לְכֹל מִרְאֵה עֵינֵי הַפֶּה. וְרָאָה הַפֶּה וְהִנֵּה כִסְתָּהּ הַצִּרְעַת אֶת כָּל בְּשׂוֹר וְטִהַר אֶת הַנֶּגַע כְּלוֹ הַפֶּה לְבָן טָהוֹר הוּא.
 ועל המשיח נאמר במדרש: "ואמר רבי יוחנן: אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי, או כולו חייב" (סנהדרין צח ע"א).

² ראו שני המאמרים בדף השבועי לפרשת תזריע תשס"ח (מס' 750).

גם המצורע וגם דורו של משיח זכאים לגאולה לא רק אם הם זכים ונקיים אלא גם, בניגוד לצפוי מהכלל של קל וחומר, אם הם נגועים לגמרי. והקשר למצרים – "כִּי־יָמִי צָאֲתָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲרָאָנוּ נִפְלְאוֹת" (מיכה ז:טו), בקרוב ממש אמן.

פרופ' עמיצור ברק
רעננה

הדף מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע.

הדף מופיע באינטרנט באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת: <http://www.biu.ac.il/JH/Parasha>. כדי להצטרף לרשימת המנויים בדואר האלקטרוני על דף פרשת השבוע, יש לפנות לכתובת: listserv@vm.biu.ac.il. אין לכתוב נושא למכתב. יש לכתוב שורה אחת בלבד, בגוף המכתב:

sub parasha-l firstname lastname כאשר *first-name* ו- *last-name* הינם השם הפרטי ושם המשפחה של השולח.